

דוגמא חיובית

הדוגמא החיה

כל הדיבורים של תורה ומוסר אינם עושים רושם על הילד כמו הדוגמא החיה שהוא רואה אצל הוריו ומוריו, אם לטובה ואם לרעה.

איש לא יוכל ללמד אומנות שהוא עצמו אינו בקי בה. הורים תקיפים לא יצליחו לחנך לסבלנות; רגזנים לא יוכלו לחנך למתינות; גסי רוח לא יוכלו לחנך לנימוסים וערמוניים לא יוכלו לחנך לתמימות וליושר.

לא בדיבורים בלבד מחדירים את התורה בלב הילד, אלא בעיקר על ידי מעשה והתנהגות למופת. התלמיד לומד בעיקר מהדוגמא שמוריו משמשים לו.

עלינו להבהיר לעצמנו את כללי המוסר והתכונות המוסריות שהייתנו רוצים כי יגיעו אצל בנינו לכלל שלימות. עלינו לעקור מקרבנו את הפגמים והמידות המגוננות, שלא היינו יכולים לסובלם אצל ילדינו, ולבערם כליל מתוך דיבורינו, דעותינו, השקפותינו ומעשינו, לכל יוכלו ילדינו ללמוד מאיתנו חולשות מוסריות וליקויי אופי.

לפיכך שומה עלינו להתחיל לא יאחר משעת לידתו של בכורנו, אשר ד' חונן אותנו, ולנדוד נדר קדוש כי משעה זו ואילך נחנך את עצמנו כדי שנוכל לחנך את בנינו ברוח התורה והמצוות.

(הרב שמשון רפאל הירש / יסודות החינוך)

"והגדת לבנך ביום ההוא... לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך".

בזה מונח סוד החינוך היהודי. אין מעניקים לילד ידיעות מופשטות, תלושות מהמציאות. אין מסבירים לילד את עניין יציאת מצרים בעלמא. אין יוצאים ידי חובה אפילו "מבעוד יום", כי עיקר החינוך הוא "בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך", בשעה שהילד רואה באופן מעשי כיצד אביו מקיים את המצווה, וכאן המקום להסביר לו, באופן מופשט, את טעם המצווה.

(שרה שניידר / אם בישראל)

דמות דיוקנו

מרגע פקחת העיניים נע הילד סביב אימו כנוכב סביב השמש, מואר ממנה ומוקרן מאישיותה. הוא רואה אותה עומדת בתפילה בהתרכזות, בעצימת עיניים, ומשוחח עם בוראה כבת עם אביה אוהבה. הוא רואה אותה מקבלת את הבריות בסבר פנים יפות, ומקרינה אור, חום, שמחה ואהבה. דמות דיוקנה תלווה אותו כל ימי חייו.

(הרבנית ר' לפידות / שירת הבית היהודי)

רק רגש הכבוד כלפיכם יניע את הילד לפעול בהתאם לרצונכם גם בזמן שלא יימצא במחיצתכם, וגם במקרה שאף פעם לא תדעו אם הילד עשה כרצונכם או לא. רק משמעת הנובעת מרגש כבוד כלפי המחנך תועיל גם בריחוק מקום, כאשר בין הילד ומחנכו יפרידו ימים וארצות, יפרידו הקבר וחיי עד.

כאשר יוסף התנסה בניסיון הגדול, "באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון" (סוטה לו, ע"ב), וגם אם איבד, אולי לרגע, את בטחונו העצמאי, החזיר אותו המראה הזה לדעתו והוא אומר: "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחסאתי לאלוקים". הוא יצא בניצחון על תאוותו והתקדש לתפקידו הנעלה בעתיד.

דאגו, אפוא, לכך, אב ואם, שדמות דיוקנכם שאתם טובעים בנשמות בניכם תהיה טהורה וקדושה, וכך ישלוט זכרוונכם בכל נימי ליבם ובסתרי מהותם.

(רבי שמשון רפאל הירש / יסודות החינוך)

לבת האש

כלי ראשון - מבשל כל מה שיתנו בו, ואפילו הורידוהו מן האש. לעומת זאת אם רוקנו את תכולתו לכלי שני - הוא מאבד כמעט לחלוטין את כוח הבישול שבו, ואילו כאשר הורק תוכנו של הכלי לכלי נוסף, כלי שלישי - שוב הוא אינו יכול לבשל מאומה.

כך הוא גם בחינוך הבנים. אילו יהיה האב בבחינת 'כלי ראשון' שהוסר מן האש - אזי בלי ספק יהיו בניו כבר בבחינת 'כלי שני', ואילו נכדיו - יהיו בגדר 'כלי שלישי' הנעדר כל חמימות של קדושה, שלא לדבר על הנינים והדורות הבאים...

לפיכך מוטלת על האב חובה קדושה לרומם את עצמו, ללהט את עצמו בלבית אש-קודש, בכדי שהוא יהיה בבחינת אש להבה: בניו אחריו יהיו עדיין בבחינת 'כלי ראשון' גדוש חמימות אמיתית, ואם גם הבן ירומם את עצמו בלמדו מדרכי אביו - אזי גם הדור הבא יהיה ניוצא בו, והחוט לא ינתק לעולם.

(דברי הגרא"מ שך זצ"ל / אורחות הבית)

סוד ההצלחה

אנשים משקיעים מאמץ ומצפים לתוצאות גדולות ולשינויים מהירים. הם מתאכזבים חיש מהר, כאשר הילדים ממשיכים הלאה, כאילו אינם מתייחסים לאם, לאב ולמאמציהם.

יש לדעת, כי חינוך מתנהל לאט לאט, שלב אחרי שלב. כדאי להשקיע ככל האפשר, והתוצאות תגענה. דרושה אמנם מידה רבה של סבלנות, אך גם אם אין התוצאות נראות באופן מוחשי, אל לנו לסגת. התוצאה הטובה - בוא תבוא!

את בנינים הרוחני של הילדים בונים דברים קטנים, אך עקביים.

הורים היודעים בדיוק מה הם רוצים, מהי המגמה, ומי השאיפה - גם ילדיהם יהיו שלמים עם דרכם. ולהיפך: אם חלילה ההורים מהססים, ודרכם אינה ברורה דיה ואינה עקבית - התוצאה תורגש לבטח על ילדיהם.

(דברי הרבנית אלישבע שכטר ע"ה / אשת חיל)